

Naslov:

BOJ NA POŽIRALNIKU

Avtor: Prežihov Voranc

Novela je izšla v reviji Sodobnost leta 1935, nato pa leta 1940 v zbirki novel Samorastniki. Tudi po tej noveli je bil posnet film z istoimenskim naslovom (1980), režiserja Janeza Drozga. Vlogo očeta Dihurja je igral Bert Sotlar.

Obnova celotnega besedila:

Dihurjevi so bili revna družina s petimi otroki in majhno kmetijo. Zemlja je bila ilovnata in slabo rodovitna. Zemljo so uničevali tudi požiralniki, vodne žile, ki so iz globin udarjale na površje zemlje. Dihur je že kot deček občutil socialne krivice, saj je šel za pastirja k bogatemu kmetu, ki ga je pretepal. Zato je ušel domov, toda oče ga je do nezavesti pretepel in poslal nazaj h gruntarju. Ko je postal gospodar na zemlji in ta ni dajala dovolj za preživetje številne družine, je hodil gozdarit v Savinjsko dolino. Z naporom je vzredil dva vola, ki sta kmalu poginila. To je družino zelo prizadelo, saj sta vola poleg zemlje pomenila vir preživetja. Dihur in žena sta še bolj garala in delala tudi pri sosedih. Toda Dihurka je zaradi pretežkega dela in trpljenja umrla, zato je moral Dihur prevzeti družinske skrbi. Nekoč je njihovo njivo napadel nov požiralnik, ki ga je skušal Dihur zamašiti. Pri tem se je hudo ranil in umrl. Otroci so sami skrivaj pokopali očeta. Toda ljudje so kmalu ugotovili, kaj se je zgodilo, zemljo je prevzel bogat sosed, otroci pa so šli služiti.

Odlomek

Požiralnik mora crkniti...

“Zdaj ne smemo odnehati, to je samo potuha ...” je bodril Dihur sebe in otroke.

“Bradavica mora biti suha ...”

“Požiralnik mora crkniti ...”

Peti dan se je začela zemlja okrog požiralnika vidno sušiti. Dihur se je bil preril sozi vrhnjo plast rdeče ilovice do spodnje, modrikaste. Iz sloja med obema plastema je z vso silo vdrla voda na dan. Neč in Pungra sta se zmagoslavno razkoračila nad odvodnim jarkom.

“Žila je najdena ...”

Dihur pa je še vedno mahal s krampom v testeno zemljo.

Pri zadnjem zamahu je rezilo kresnilo ob kamen. Iz rova se je začul zmagoslaven krik: “Bradavica je rešena ...”

Temu kriku pa je koj sledil čofast padec in nato bolesten jek.

Neč in Pungra sta vdrla v rov. V kotu je ležal vznak Dihur, pokrit s plastjo usedle zemlje, iz katere je molel ogromen kamen. Pungra mu je dvignil glavo iz žlobudre, ki ga je hotela zaliti, Neč pa je kar z rokama odmetaval zemljo z njega. Preden je odvalil kamen, ki mu je ležal ravno na kili, je bil Dihur že nezavesten. Otroci so ga zvlekli iz rova in ga položili sredi krompirjeve zeli na tla. Kuhala ga je vročina, da se mu je ilovnata skorja sproti luščila od lic.

Pungra je tekel domov po krave. Toda ko se je vrnil z vprego, se je Dihur že zavedel; ganiti pa se ni mogel. Ko so ga otroci polagali na gare, jih je opozarjal:

“Pazite na krompir, da ga ne pohodite!”

Doma se mu je spet poslabšalo in zvečer je začel blesti. Plaz mu je pritisnil kilo in čreva so se mešala, da se je krčevito premetaval po slami.

Otroci so ga spraševali:

“Ali naj gremo po koga?”

“Po nikogar!” je omahnil oče v omotici.

In tako so bili sami priče očetovih bolečin.

INTERPRETACIJA

Novela je sestavljena iz sedmih poglavij in ima izrazite dramske prvine, saj je zgodba o Dihurjevih zgoščena in tragična. Dihurjevi se borijo zoper naravo in družbo. Njihovo zemljo uničujejo požiralniki. Toda Dihurjevi vztrajajo na svoji zemlji in se borijo z vodnimi žilami, saj ne želijo postati hlapci. Požiralniki so simbol sovražnih naravnih in družbenih sil, saj izpodjedajo bivanjsko trdnost in srečo družine. Družbene in socialne razlike so velike, Dihurjevi morajo strahotno garati, saj pripadajo najnižjemu in najrevnejšemu sloju.

Tragičen in pretresljiv je predvsem konec, ko otroci sami pokopljejo očeta in skušajo prikriti njegovo smrt. Skrbi jih za lastno prihodnost, saj od sovražnega okolja niso mogli pričakovati pomoči.

Njihov strah se uresniči, saj se njihove zemlje polasti bogati sosed, sami pa se razkropijo po različnih službah.

To je novela socialnega realizma, saj prevladujoča tema predstavlja usodo malih ljudi in njihov boj za preživetje. Dihurjevi so pripadniki izkoriščenega razreda, popolnoma odvisni od narave in socialnega okolja, v katerem živijo. Čeprav njihovo življenje določa socialni status, hrepenijo po dobrem, srečnem in pravičnem.

Sporočila novele pisatelj posebej ne poudari, v ospredju je predvsem zgodba o Dihurjih in njihovem težkem življenju.

Toda vzrok njihove bede je družba, ki dopušča socialne razlike in krivice. Z vztrajnostjo in bojem Dihurjev je sporočena velika in neizmerna volja do življenja in vera v boljšo in pravičnejšo prihodnost. Njihov boj lahko razumemo tudi simbolno, kot boj koroškega kmeta, ki z zadnjimi močmi brani svojo zemljo pred tujci, kot sporočilo o vztrajnosti in trdoživosti družbenega sloja ali celotnega naroda.

Pisatelj oblikuje snov z dramatično ostrino, s sunkovitim zaporedjem dogodkov in z dialogom. Dramatske prvine prepleta z epskimi, pripoved je tretjeosebna, analitična in objektivna, značilni pa so tudi številni dialektizmi in ekspresivno obarvane besede.

Prežihov Voranc

ŽIVLJENJE

Rodil se je leta 1893 v Kotljah na Koroškem. Ker se zaradi revščine ni mogel šolati, je kot samouk delal na domači kmetiji. Leta 1911 je odšel v Trst iskat zaposlitev, nato v Gorico in Celovec. Po vrnitvi je nadaljeval šolanje v Ljubljani in na Dunaju.

V 1. svetovni vojni je bil vojak v soški fronti in dve leti vojni ujetnik. Aktivno se je vključil v politiko in delavsko gibanje, zato je bil zaprt. Kot predstavnik mednarodnega delavskega gibanja je prepotoval skoraj vso Evropo. Leta 1939 se je vrnil v domovino in kljub vojni ilegalno nadaljeval s svojim delom. Leta 1943 so ga ujeli in zaprli Italijani, Nemci pa so ga poslali v koncentracijsko taborišče, kjer je ostal do konca druge svetovne vojne. Po vojni se je naselil v domačem kraju in želel posvetiti pisateljstvu. Zaradi srčne bolezni je leta 1950 umrl.

Je najpomembnejši pripovednik socialnega realizma in literarni samouk. Pisal je črtice, povesti, novele in romane.

Njegova najpomembnejša dela so vojni roman Doberdob, romana Požganica in Jamnica, zbirka črtic Solzice in zbirka novel Samorastniki.

DELO

- najpomembnejši pripovednik socialnega realizma
- literarni samouk
- črtice, povesti, novele, romani
- vojni roman Doberdob
- romana Požganica, Jamnica
- zbirka novel Samorastniki
- noveli SAMORASTNIKI, BOJ NA POŽIRALNIKU